

ЗАКОНОДАВЧЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРАВЗАСТОСУВАННЯ

УДК 343.98:343.72

Дудоров О. О. – доктор юридичних наук, професор, завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем попередження, припинення та розслідування злочинів територіальними органами Національної поліції України Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка, м. Северодонецьк; e-mail: o.o.dudorov@gmail.com

Проблема єдності судової практики у справах про шахрайство

У контексті здійснення судової реформи органом, що призначений забезпечити єдність і сталість судової практики, є Верховний Суд. Водночас на правозастосування не може не впливати масив рішень, ухвалених Верховним Судом України з питань неоднакового застосування одних і тих самих норм закону про кримінальну відповідальність у таких правовідносинах. Шляхом висвітлення спірних аспектів кримінально-правової характеристики складу злочину «шахрайство» можна з'ясувати, наскільки виважено та професійно працює Верховний Суд з відповідною кримінально-правовою спадщиною. На підставі здобутків доктрини та матеріалів судової практики розглянуто низку спірних питань кваліфікації злочину, передбаченого ст. 190 Кримінального кодексу України: відмежування шахрайства від крадіжки, грабежу та розбою, під час учинення яких винна особа може застосовувати обман (зловживання довірою); визначення моменту закінчення шахрайства як злочину з матеріальним складом; співвідношення складів злочинів, передбачених ст. 190, 191 Кримінального кодексу України; можливість учинення опосередкованого шахрайства тощо. Аргументовано положення про доцільність диференційованої кримінально-правової оцінки дій особи, яка застосовує обман (зловживання довірою) для отримання чужого майна нібито в тимчасове користування. Конкретизовано ті проблеми тлумачення кримінально-правової заборони, присвяченої шахрайству, які задля забезпечення єдності судової практики мають стати предметом розгляду об'єднаної палати Касаційного кримінального суду або Великої Палати Верховного Суду.

Ключові слова: шахрайство; обман; зловживання довірою; кваліфікація; злочин; єдність судової практики; Верховний Суд.

Постановка проблеми. Нині склалася досить унікальна ситуація стосовно уніфікації судової практики в процесі застосування КК України, зумовлена функціонуванням Верховного Суду (ВС) як органу, призначеного відповідно до оновленого законодавства про судоустрій і статус суддів забезпечувати сталість і єдність судової практики. Активно накопичується судова практика (громадськість прискіпливо стежить за її формуванням,

оскільки суспільні й фахові очікування, пов'язані з проведенням судової реформи, високі), і цілком природно, що кримінально-правова спадщина Верховного Суду України (ВСУ) також зазнає критичного аналізу.

На жаль, доводиться констатувати, що вітчизняна доктрина певною мірою завинила перед практикою в тому сенсі, що масив рішень ВСУ з питань неоднакового застосування одних і тих самих норм закону про кримінальну відповідальність у таких правовідносинах досі не став предметом окремого монографічного дослідження. Наука, за винятком поодиноких публікацій, спромоглася лише на зручну в користуванні, проте позбавлену необхідної аналітики систематизацію прецедентів у виконанні ВСУ [1; 2]. Маючи сумніви стосовно того, що таку працю буде врешті-решт підготовлено, водночас, зауважимо, що, крім перегляду тих рішень ВСУ, які містять неоднозначні положення, пов'язані з тлумаченням норм КК України, видається нераціональним ігнорувати здобутки минулого у вигляді слухних правових висновків ВСУ з питань застосування норм цього Кодексу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних умовах кримінально карані посягання на власність залишаються одними з найпоширеніших злочинів, про що свідчать періодично оприлюднювані дані судової статистики. Вагомий внесок у розроблення проблематики кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти власності зробили, зокрема, такі науковці, як Н. О. Антонюк, Д. О. Калмиков, Д. В. Каменський, О. О. Книженко, В. М. Куц, П. С. Матишевський, М. І. Мельник, В. О. Навроцький, М. І. Панов, А. В. Савченко, М. І. Хавронюк, Н. М. Ярмиш. Водночас чимало питань кваліфікації корисливих злочинів, пов'язаних з оберненням чужого майна на свою користь чи користь інших осіб, як найпоширеніших злочинів проти власності залишаються дискусійними. Зазначене безпосередньо стосується і ст. 190 КК України «Шахрайство», яка, не будучи, на відміну від багатьох зарубіжних аналогів, казуїстичною та охоплюючи побутову, професійну й економічну сфери життєдіяльності людини, належить до активно затребуваних на практиці.

Мета цієї публікації полягає в тому, щоб, висвітлюючи на підставі матеріалів судової практики спірні аспекти кримінально-правової характеристики складу злочину «шахрайство», з'ясувати, наскільки якісно функціонує фільтр ВС щодо тлумачення та застосування положень КК України, зокрема, чи враховують ті правові позиції ВСУ, які дійсно заслуговують на те, щоб їх дотримувалися й розвивали. Формулювання такої мети

узгоджено з потребою розв'язувати будь-які кримінально-правові проблеми професійно, виважено та конструктивно.

Виклад основного матеріалу. Перша проблема кваліфікації шахрайства, на якій доцільно акцентувати увагу в контексті забезпечення єдності судової практики, стосується відмежування цього злочину від крадіжки, грабежу та розбою, під час учинення яких винний також може вдаватися до обману. Так, останніми роками поширеними стали випадки отримання працівниками фальшивих пунктів обміну валюти грошей і подальшої втечі з ними, а так само насильницького заволодіння автомобілями під час тест-драйву (послуга, яку надають окремі автосалони). У судовій практиці окреслена проблема кваліфікації постає передусім у зв'язку з поширеністю випадків, за яких винний просить у потерпілого мобільний телефон для тимчасового користування (зателефонувати, відправити повідомлення, послухати музику тощо), а потім зникає з чужим майном.

Усталений теоретичний підхід, який може бути корисний під час розв'язання порушеної кримінально-правової проблеми, обстоюваний і нами в науково-практичному коментарі до ст. 190 КК України, ґрунтується на тому, що в тих випадках, коли обман або зловживання довірою є лише способом забезпечення доступу до чужого майна, а власне викрадення останнього відбувається таємно або неприховано, учинене не можна розцінювати як шахрайство. Такі дії залежно від конкретних обставин слід кваліфікувати за ст. 185, 186 або 187 КК України. Для відмежування шахрайства від крадіжки, грабежу та розбою, під час учинення яких винна особа може застосовувати обман (зловживання довірою), пропонуємо передусім встановлювати його функціональне призначення. Якщо в шахрайстві обман (зловживання довірою) є способом заволодіння чужим майном, то в решті посягань на власність обман (зловживання довірою), відіграючи допоміжну роль, використовують для того, щоб створити умови для подальшого заволодіння майном усупереч або поза волею потерпілого, полегшити доступ до майна. Під час учинення «шахрайських» крадіжки, грабежу чи розбою суто обману (зловживання довірою) недостатньо для закінчення заволодіння чужим майном – потрібно вчинити й інші дії, які в сукупності з обманом (зловживанням довірою) надають можливість винному реалізувати свій злочинний умисел. У зв'язку з цим доходимо висновку про відсутність складу злочину «шахрайство» в діях тієї особи, яка протиправно заволодіває майном, переданим їй для винятково технічних або обслуговувальних функцій, що не породжують майнових

правовідносин (для примірювання, тимчасового зберігання, перенесення, поїздки, догляду тощо) [3, с. 152].

На нашу думку, слід зауважити, що і в таких випадках між особами виникають майнові правовідносини, які з різним ступенем деталізації та завершеності врегульовані чинним цивільним законодавством. Також у кримінально-правовій доктрині однією з обов'язкових ознак шахрайства вважають те, що, крім фактичного доступу до майна, винний має одержати від потерпілого право здійснювати щодо цього майна певні повноваження (правомочності) [4, с. 100, 104–105; 5, с. 321–322; 6, с. 282].

У юридичній літературі неодноразово акцентують на тому, що як грабіж, а не як шахрайство слід розцінювати випадки, коли винний просить у потерпілого мобільний телефон для разового користування, а потім утікає з ним [7, с. 619–620; 8, с. 237; 9, с. 395]. Так, О. О. Книженко, поділяючи цю позицію, зауважує про брак у розглядуваній ситуації притаманних складу злочину «шахрайство»: а) передачі винному правомочності розпоряджатися річчю, належною потерпілому; б) упевненості останнього у вигідності чи обов'язковості передачі майна [10, с. 82–83].

Як приклад так званого шахрайства з мобільними телефонами А. В. Савченко та Ю. Л. Шуляк спочатку наводять ситуацію, стосовно якої винесено вирок одного з районних судів, яким за вчинення злочину, передбаченого ч.1 ст.190 КК України, був засуджений Ф. Перебуваючи в гостях у свого знайомого, він з його дозволу взяв належний потерпілому мобільний телефон для прослуховування музики. Після цього Ф., сказавши потерпілому, що має вийти ненадовго, і реалізуючи умисел, спрямований на заволодіння чужим майном, зник з місця вчинення злочину та розпорядився чужим телефоном на власний розсуд. Зазначені автори зауважують, що у випадках, коли обман (зловживання довірою) винний використовує для спрощення доступу до чужого майна, під час вилучення якого такі дії викриває інша особа (наприклад власник), але вони продовжуються, учинене залежно від застосування насильства та його інтенсивності слід кваліфікувати не як шахрайство, а як грабіж або розбій. Наприклад, якщо винний звертається до певної особи з проханням дати мобільний телефон для тимчасового користування, а потім зникає із цим телефоном, учинене утворює склад злочину «грабіж» [11, с. 69, 78]. У міркуваннях А. В. Савченка та Ю. Л. Шуляк вбачається певна непослідовність, яку, однак, можна пояснити в контексті

засвідченого матеріалами судової практики різноманіття життєвих ситуацій, які підлягають кримінально-правовій оцінці.

У підготовленому ВСУ «Узагальненні судової практики у справах про злочини проти власності» наведено приклад, який можна визнати типовим. Ішлося про те, що Шосткинський міськрайонний суд Сумської області за ч. 2 ст. 186 КК України засудив Ш., який попросив у потерпілої Б. її мобільний телефон, щоб зателефонувати, а потім, отримавши телефон, утік із ним. Апеляційний суд Сумської області вирок міськрайонного суду змінив, перекваліфікував дії Ш. на ч. 2 ст. 190 КК України, пославшись на те, що потерпіла добровільно передала свій телефон Ш., який скористався її довірою [12]. Таку позицію обстоює колегія суддів Судової палати у кримінальних справах ВСУ, яка, керуючись тим, що засуджений заволодів мобільним телефоном шляхом обману, перекваліфікувала дії Н. з ч. 2 ст. 186 на ч. 2 ст. 190 КК України. Маючи намір заволодіти мобільним телефоном, належним потерпілій М., Н. попросив у неї дозволу зателефонувати, а після передачі йому телефону втік з ним [13, с. 125–126]. Так само не грабежем, а шахрайством (оскільки потерпілий добровільно передав майно винному, який не заволодів ним відкрито) визнала колегія суддів Судової палати у кримінальних справах ВСУ дії С., який, попросивши в потерпілого належний тому велосипед, щоб покататися, сів на нього й утік із місця вчинення злочину [14].

Нещодавно з приводу кримінально-правової оцінки дій винного в таких ситуаціях висловився ВС. Колегія суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду ВС, поділяючи позицію прокурора і змінивши вирок Роздільнянського районного суду й ухвалу Апеляційного суду Одеської області, з ч. 1 ст. 186 на ч. 1 ст. 190 КК України перекваліфікувала дії суб'єкта, який, попросивши у свого знайомого мобільний телефон для того, щоб послухати музику, і, пообіцявши його незабаром повернути, поклав цей телефон у кишеню. Згодом суб'єкт, зайшовши в магазин, заклав телефон за алкогольні напої та цигарки, завдавши потерпілому матеріальних збитків у сумі 1200 грн. Зазначену перекваліфікацію обґрунтовує ВС як відсутністю у винного умислу на вчинення грабежу, тобто відкритого викрадення чужого майна, так і тим, що потерпілий, будучи введеним в оману, сам добровільно передав своє майно засудженому, а це характерно для складу злочину «шахрайство» [15].

З питання кваліфікації аналізованих злочинних дій схвальну (на перший погляд) наступність, чи є така недиференційована

позиція безспірною, передусім з огляду на те, що в юридичній літературі нерідко обґрунтовують інший підхід.

На наш погляд, кримінально-правова оцінка дій, коли винний застосовує обман (зловживання довірою) для спрощення доступу до чужого майна (коли обман полягає в проханні передати мобільний телефон або іншу річ нібито для тимчасового користування), слід розрізняти залежно від того, чи є підстави визнавати посягання на чуже майно закінченим. Шахрайство, визначене в ст. 190 КК України як заволодіння чужим майном шляхом обману чи зловживання довірою (про придбання права на майно в цьому разі не йдеться), зазвичай визнають закінченим з моменту виникнення у винного реальної можливості користуватися чи розпоряджатися майном потерпілого (докладніше про це йтиметься нижче). Закінчений злочин означений єдністю об'єктивних і суб'єктивних ознак, повною реалізацією об'єктивної сторони суспільно небезпечного діяння, передбаченого диспозицією норми Особливої частини КК України.

Якщо суб'єкт, навіть отримавши чужий мобільний телефон, в умовах конкретної ситуації не дістав поки що зазначеної можливості та вимушений діяти далі так, щоб досягнути злочинної мети, то, вочевидь, є підстави констатувати переростання шахрайства в інший злочин проти власності – крадіжку, грабіж або розбій. У цьому разі заволодіння мобільним телефоном потерпілого відбувається внаслідок застосування не обману (зловживання довірою), а таємного чи відкритого викрадення (у такий спосіб винний остаточно реалізує свій умисел на заволодіння чужим майном), учинене в змодельованій ситуації, що не є шахрайством, слід розцінювати як «шахрайські». Видається, що така позиція узгоджена з традиційним доктринальним міркуванням про функціональне призначення обману (зловживання довірою) під час розмежування складів злочинів проти власності, передбачених ст. 185–187, 190 КК України.

Натомість за наявності закінченого в юридичному сенсі шахрайства і, відповідно, відсутності ознак його переростання в інший злочин проти власності вчинене слід кваліфікувати за ст. 190 КК України, причому на таку кваліфікацію не має впливати те, як винний розпоряджається чужим мобільним телефоном, яким він успішно заволодів шляхом застосування обману (зловживання довірою), – таке розпорядження знаходиться поза межами складу злочину «шахрайство». У цьому разі вважаємо неправильним (зіставляючи, наприклад, з діями попутника, якому водій доручає контролювати вантаж і

який за відсутності водія, користуючись нагодою, таємно заволодіває вантажем, тобто вчиняє класичну «шахрайську» крадіжку) акцентувати увагу на відсутності передачі потерпілим винному повноважень на вчинення юридично значущих дій щодо певного майна. Адже повноваження (хай і не на розпорядження) у разі тимчасового користування чужим мобільним телефоном передають, і відбувається це на виконання укладеного між фізичними особами в усній формі договору позички речі побутового призначення, згідно з яким одна сторона безоплатно передає другій стороні річ (у цій ситуації – мобільний телефон) для користування протягом встановленого строку, як це передбачено ст. 827, 828 Цивільного кодексу України.

Відмежуючи кримінально каране шахрайство від цивільно-правових деліктів, слід керуватися тим, що отримання майна з умовою виконання зобов'язання може бути кваліфіковане як шахрайство лише в тому разі, коли винна особа ще в момент заволодіння цим майном мала на меті його привласнити, а зобов'язання – не виконувати. У таких випадках винна особа укладає цивільно-правовий договір (кредитний, купівлі-продажу, оренди, позички, комісії, довічного утримання тощо) для того, щоб приховати справжній характер власних дій, спрямованих на незаконне й безоплатне заволодіння чужим майном.

До речі, у постанові Судової палати ВСУ, у якій сформульовано правову позицію щодо співвідношення ст. 289 і 190 КК України, було визнано неправильною здійснену Апеляційним судом Хмельницької області перекваліфікацію дій засудженого з ч. 2 ст. 289 на ч. 1 ст. 190 КК України. Спершу винного засудили за ч. 2 ст. 289 КК України за те, що він, використовуючи дружні стосунки з потерпілим, під приводом поїздки до магазину для придбання продуктів харчування попросив дати йому мотоцикл і ключі від нього, на що потерпілий, довіряючи суб'єкту і будучи впевненим у його порядності, погодився. Надалі винний незаконно заволодів мотоциклом і розпорядився ним на власний розсуд, завдавши потерпілому матеріальної шкоди в розмірі 2171 грн. На думку ВСУ, за матеріалами справи встановлено, що засуджений шляхом обману та зловживання довірою потерпілого заволодів транспортним засобом (мотоциклом) і розпорядився ним на власний розсуд [16].

Погоджуючись із висновком ВСУ про співвідношення ст. 190 і 289 КК України як, відповідно, загальної і спеціальної кримінально-правових норм і зумовлену цією обставиною неправильність інкримінування засудженому ст. 190 КК України,

слід констатувати, що зловживання довірою в розглядуваній ситуації відіграло роль способу отримання доступу до чужого майна, а це виключає кримінально-правову оцінку вчиненого як діяння, учиненого шляхом зловживання довірою; стверджувалося, що засуджений заволодів мотоциклом таємно [3, с. 155]. Ми схилиємося до думки про слушність обстоюваного ВСУ положення про те, що засуджений заволодів мотоциклом саме шляхом зловживання довірою: потерпілий на виконання укладеного в усній формі договору позички передав винному повноваження з володіння та користування належною йому річчю (мотоциклом), що, з огляду на фактичні обставини, дає підстави стверджувати про закінчене шахрайство, яке з огляду на співвідношення кримінально-правових заборон підлягає кваліфікації не за ст. 190, а за ст. 289 КК України.

Оскільки розмежування суміжних складів злочинів проти власності, під час учинення яких винні особи вдаються до обману (зловживання довірою), є досить ускладненим, вважаємо, що розглянута вище кримінально-правова проблема цілком заслуговує на те, щоб стати предметом розгляду Великої Палати ВС або об'єднаної палати Касаційного кримінального суду ВС.

Наступна проблема, яка постає в судовій практиці та варта уваги з погляду забезпечення єдності правозастосування, стосується законодавчої конструкції складу злочину «шахрайство» і зумовленого цією обставиною моменту закінчення злочину, передбаченого ст. 190 КК України. Від правильного визначення цього моменту залежить щонайменше: а) кваліфікація вчиненого як закінченого або незакінченого злочину, що, відповідно до ст. 68 КК України, впливає на призначення покарання; б) можливість добровільної відмови від доведення злочину до кінця вчинення злочину, а так само переростання вчиненого в інший злочин проти власності; в) кримінальна відповідальність співучасників, зокрема в аспекті їхньої добровільної відмови та відмежування співучасті від причетності (зокрема описаної в ст. 198 КК України).

Крадіжку (так само це питання вирішено в юридичній літературі щодо шахрайства) визнано закінченим злочином не з того моменту, коли майно вийшло з володіння власника (уповноваженої ним особи), позбавленого(-ої) внаслідок цього можливості володіти, користуватися чи розпоряджатися майном, а з моменту одержання винним можливості користуватися або розпоряджатися викраденим майном (захвати, передати іншим особам, застосувати за призначенням тощо). Концепція «реальної можливості», яку послідовно втілено в рішеннях

ВСУ [17–18], чітко відображена і в постанові колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду ВС від 27 лютого 2018 року. Це судове рішення стосувалося питання кваліфікації дій командира роти однієї з військових частин, який, зловживаючи службовим становищем і ввівши підлеглого в оману, дав вказівку іншим підлеглим поставити перед потерпілим вимогу про передання 2500 грн за непроведення службового розслідування, непритягнення до дисциплінарної відповідальності за фактом нібито пошкодження службового автомобіля, втрати його акумулятора та вирішення цього питання в органах Військової інспекції безпеки дорожнього руху. ВС слушно зазначив, що склад злочину «шахрайство» належить до матеріальних, а його обов'язковою ознакою є настання суспільно небезпечних наслідків у вигляді заподіяної шкоди через заволодіння майном або придбання права на нього в певний спосіб. Шахрайство визнають закінченим злочином, якщо винний заволодіває предметом злочину за допомогою обману або зловживання довірою і після цього має реальну можливість розпорядитися ним як власним. Це означає, що шахрайство передбачає такий перехід певного предмета у володіння винного, який дає йому змогу реально здійснити хоча б первісне розпорядження. Тому якщо особа, яка протиправно заволоділа майном, такої реальної можливості не мала, то її дії слід розглядати залежно від обставин справи як закінчений або незакінчений замах на вчинення шахрайства. З огляду на зазначене, вирок Миргородського міськрайонного суду й ухвалу Апеляційного суду Полтавської області було змінено, а дії засудженого, який не дістав реальної можливості розпорядитися на власний розсуд коштами введеного в оману потерпілого (адже підлегли засудженого, які мали передати йому ці кошти, були затримані правоохоронцями одразу після отримання грошей від потерпілого), перекваліфіковані з ч. 2 ст. 190 на ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 190 КК України [19].

Поділяючи позицію суддів ВС в частині встановлення моменту закінчення такого злочину проти власності, як шахрайство, водночас, слід висловити сумнів з приводу того, що суб'єкт, дії якого зрештою було кваліфіковано за ч. 2 ст. 15, ч. 2 ст. 190 КК України, учинив хоч і не закінчене, однак шахрайство. Адже службова особа, яка заволодіває чужим майном шляхом обману або зловживання довірою з використанням службового становища, має нести відповідальність не за ст. 190, а за ст. 191 КК України. Зокрема, Судова палата у кримінальних справах ВСУ сформулювала положення про розмежування складів

злочинів, передбачених ст. 190 і 191 КК України, що ґрунтується на думці про специфічну і водночас підпорядковану (щодо зловживання службовим становищем) роль обману, використаного службовою особою для заволодіння чужим майном. Цей обман є різновидом обману, який через його підвищену суспільну небезпеку і специфічні ознаки був виокремлений як форма злочинів проти власності [20].

Збереження в чинному КК України заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою службовим становищем як самостійної форми розкрадання майна (попри умовність цього терміна), а також поширення сфери дії відповідної кримінально-правової заборони на всі форми власності унеможливають: 1) визнання суб'єктом шахрайства службової особи (вона за посягання на власність, поєднані з одночасним використанням свого службового становища й обману, має нести відповідальність за ст. 191 КК України); 2) сприйняття «морально застарілого» положення про кваліфікацію відповідних дій службової особи за сукупністю злочинів, передбачених ст. 190 і 364 (364¹) КК України.

Прикро, що виважена правова позиція ВСУ стосовно співвідношення складів злочинів, передбачених ст. 190, 191 КК України, яка ґрунтується на здобутках кримінально-правової доктрини (праці В. П. Діденка, П. С. Матишевського та інших), залишилася неврахованою Касаційним кримінальним судом ВС.

Стосовно моменту закінчення шахрайства слід зауважити, що в цьому аспекті значний інтерес становить постановою колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду ВС від 5 квітня 2018 року, відповідно до якої було змінено вирок Каховського міськрайонного суду й ухвалу Апеляційного суду Херсонської області, а дії засудженого, який як оплату за нібито продану ним сою отримав від потерпілого 408 200 грн і втік із цими грошима, перекваліфіковано з ч. 5 ст. 186 на ч. 4 ст. 190 КК України. Верховний Суд, частково задовольняючи скаргу засудженого, вирішив, що дії останнього було розпочато і закінчено як шахрайські, у зв'язку із чим їх цілком охоплює диспозиція ч. 4 ст. 190 КК України. Шахрайство вважають закінченим з моменту фактичного одержання винним майна чи права на нього. На думку ВС, потерпілий зрозумів, що його ввели в оману, уже після добровільної передачі ним грошових коштів засудженому, який сів в автомобіль, і той почав рухатися, тобто фактично після завершення шахрайських дій. Отже, подальші дії засудженого та його спільника (а саме застосування

щодо потерпілого насильства, яке не є небезпечним для життя і здоров'я), не впливають на кваліфікацію злочину [21].

Фактичні обставини різні представники суддівського корпусу піддають різній кримінально-правовій оцінці; зумовлено це складністю, непорівнюваністю, унікальністю життєвих ситуацій. Якщо порівняти постанову колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду ВС від 27 лютого 2018 року і постанову колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду ВС від 5 квітня 2018 року, то доходимо висновку, що на рівні однієї поважної установи (ВС), яка має бути взірцевою в аспекті кваліфікованого тлумачення та застосування кримінально-правових заборон, сформульовано фактично дві різні правові позиції з питання про момент закінчення шахрайства. Якщо ж ВС вирішив відійти від дотримання традиційної концепції «реальної можливості» з питання про момент закінчення корисливих злочинів, пов'язаних з обороненням чужого майна на свою користь чи користь інших осіб, склади яких побудовані за типом матеріальних, то, на наш погляд, такий відхід (а на його користь за бажання можна відшукати аргументи в кримінально-правовій доктрині) має бути чітко артикульований (вочевидь, знову на рівні Великої Палати ВС або об'єднаної палати Касаційного кримінального суду ВС); інакше дезорганізаційного впливу рішень ВС на судову практику не уникнути.

З огляду на панівний у вітчизняному кримінальному праві та висвітлений вище підхід до моменту закінчення шахрайства, складно схвалити здійснену «у справі про сою» перекваліфікацію дій засудженого з ч. 5 ст. 186 на ч. 4 ст. 190 КК України. Як і суддя ВС М. В. Мазур, який був змушений у цій справі висловлювати окрему думку, вважаємо, що обман викрив потерпілий до того, як засуджений та його спільник змогли покинути місце вчинення злочину (територію сільськогосподарської бази), де вони ще не мали реальної можливості розпорядитися грошима, які їм передав потерпілий. Останній намагався зупинити автомобіль, у салоні якого перебували винні особи, проте ті на законні вимоги потерпілого не реагували й, використовуючи фізичне насильство, яке не є небезпечним для життя і здоров'я потерпілого, покинули територію бази й уникли його переслідування. Викладене засвідчує, що винні особи після того, як їх обман було викрито, але до того, як злочин, передбачений ст. 190 КК України, було закінчено, продовжили здійснювати дії, спрямовані на заволодіння чужим майном, і ці дії полягали саме у відкритому викраденні чужого майна. Потерпілий усвідомлював, що в нього відкрито викрадають грошові кошти, так і винні особи розуміли це. За таких обставин суд

першої інстанції правильно кваліфікував злочин за ч. 5 ст. 186 КК України, а апеляційний суд слушно зазначив, що дії, спрямовані на заволодіння майном, які були розпочаті як шахрайські, після викриття їх потерпілим і намагання ним повернути грошові кошти переросли у відкрите викрадення чужого майна [22].

Традиційно в доктрині та судовій практиці у випадках переростань одного злочину проти власності в інший остаточну кваліфікацію здійснюють лише за кримінально-правовою нормою про відповідальність за трансформований злочин, який скасовує (поглинає) незакінчений первинний злочин.

Ознайомлення з постановою колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду ВС від 5 квітня 2018 року дало змогу встановити ще декілька формулювань, пов'язаних із кримінально-правовою характеристикою шахрайства, які змушують висловити застереження. Ідеться про те, що: 1) обман (повідомлення потерпілому неправдивих відомостей або приховування певних обставин) у разі шахрайства застосовує вина особа з метою сформувані в потерпілого впевненість про вигідність або обов'язковість передачі йому майна чи права на нього; 2) особливість шахрайства полягає в тому, що винний заволодіває чужим майном шляхом спонукання потерпілого до передачі йому майна чи права на майно, тобто в разі шахрайства потерпілий, будучи введеним в оману, добровільно передає винному майно чи право на нього.

По-перше, ВС некритично відтворює позицію, зафіксовану в абз. 2 п. 17 постанови Пленуму ВСУ «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 року № 10, схарактеризовану вище. Насправді концепція «вигідності або обов'язковості», відображена в цьому традиційному для вітчизняної судової практики роз'ясненні, суперечить положенням кримінального закону, означає його обмежувальне тлумачення та безпідставно не дає змоги визнавати шахрайством випадки «виманювання» майна під виглядом збирання благодійної допомоги (наприклад, військовим, пораненим, біженцям, хворим), добровільних внесків, пожертв, подарунків тощо. Однак і таке заволодіння чужим майном за наявності підстав можна кваліфікувати за ст. 190 КК України. Наприклад, як готування до кваліфікованого (особливо кваліфікованого) шахрайства слід розцінювати випадки розсилання та публікації повідомлень з проханнями надати матеріальну допомогу, які поєднуються з повідомленням неправдивих відомостей про нібито скрутне становище осіб. Чинна редакція ст. 190 КК України не виключає такого її тлумачення: особа, яку винний вводить в оману,

переконана в тому, що розпоряджається майном за власною волею, у своїх інтересах (якщо потерпілий – власник майна), інтересах власника (якщо особа, яку вводить винний в оману, не є власником майна) або принаймні не на шкоду цим інтересам. Добровільність передачі майна як одну з ознак складу злочину «шахрайство» немає достатніх підстав завжди пов'язувати з вигідністю або обов'язковістю такої поведінки потерпілого. У підготовленому доцентом К. П. Задоею за дорученням судді ВСУ Б. М. Пошви науковому висновку в кримінальному провадженні щодо В. Ю. Юрченко, засудженої за ч. 3 ст. 15, ч. 4 ст. 190 КК України, слушно зазначено, що функціонально обман і зловживання довірою під час учинення шахрайства не завжди спрямовані на формування в потерпілого уявлення про вигідність чи обов'язковість передачі майна (наприклад, це стосується випадків передачі майна в тимчасове безоплатне користування).

По-друге, відтворювані ВС усталені міркування про роль потерпілого в передачі винному майна (права на нього) під час учинення шахрайства ґрунтуються на тому, що обману чи зловживання довірою не може бути поза спілкуванням між людьми. Однак якщо в оману з метою заволодіння чужим майном вводять, наприклад, суддю чи нотаріуса, то і в цьому разі є підстави стверджувати про наявність обману як інформаційного (інтелектуального) впливу однієї людини на свідомість і волю іншої. Так, в одній зі справ різновидом обману як способу вчинення шахрайства Судова палата у кримінальних справах ВСУ визнала подання безпідставного (завідомо неправдивого) позову. Таким чином, адресатами обману в разі вчинення шахрайства можуть бути не лише власники, а й інші особи, уповноважені на вчинення юридично значущих дій стосовно майна. Уведення таких осіб в оману дає підстави констатувати опосередковане вчинення шахрайства, оскільки ст. 190 КК України не вимагає, щоб особа, яку вводять в оману під час учинення шахрайства, і потерпілий від цього злочину (тобто той, кому заподіюють майнову шкоду) збігалися [23].

Висновки. За результатами розгляду матеріалів судової практики у справах про шахрайство встановлено, що виваженого ставлення до кримінально-правової спадщини з боку ВС поки що не досягнуто. Водночас постала низка конкретних кримінально-правових проблем, пов'язаних із тлумаченням і застосуванням ст. 190 КК України, які задля забезпечення єдності судової практики та прогнозованості судових рішень заслуговують на те, щоб стати предметом розгляду об'єднаної палати Касаційного

кримінального суду ВС або Великої Палати ВС. Зазначене стосується, зокрема, кваліфікації дій особи, яка застосовує обман (зловживання довірою) для отримання чужого майна нібито в тимчасове користування, а також визначення моменту закінчення шахрайства. Надмірна поточна завантаженість ВС, яка лише частково виправдовує прийняття неякісних судових рішень, не звільняє найвищу судову інстанцію країни від обов'язку забезпечити кваліфіковану єдність судової практики, у край необхідну в контексті втілення юридичної визначеності як одного з аспектів верховенства права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Практика застосування Верховним Судом України положень Загальної частини Кримінального кодексу України / уклад. О. П. Горох ; за заг. ред. А. А. Музики. – Київ : ЦУЛ, 2017. – 524 с.
2. Практика застосування Верховним Судом України положень Особливої частини Кримінального кодексу України / уклад. О. П. Горох ; за заг. ред. А. А. Музики. – Київ : ЦУЛ, 2017. – 915 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. Злочини проти власності / за ред. М. І. Хавронюка. – Київ : Дакор, 2017. – 448 с.
4. Владимиров В. А. Квалификация похищенного личного имущества / В. А. Владимиров. – М. : Юрид. лит., 1974. – 208 с.
5. Бойцов А. И. Преступления против собственности [Электронный ресурс] / А. И. Бойцов. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2002. – 775 с. – Режим доступа: http://adhdportal.com/book_1655.html. – Загл. с экрана.
6. Лопашенко Н. А. Преступления против собственности: теоретико-прикладное исследование / Н. А. Лопашенко. – М. : ЛексЭкст, 2005. – 408 с.
7. Яни П. С. Очерк 16. Проблемы квалификации хищений / П. С. Яни // Уголовное право. Актуальные проблемы теории и практики : сб. очерков / под ред. В. В. Лунеева. – М. : Юрайт, 2010. – С. 570–623.
8. Энциклопедия уголовного права : в 35 т. / за ред. В. Б. Малягина. – СПб. : Изд. проф. Малягина, 2011. – Т. 18 : Преступления против собственности. – 1018 с.
9. Антонюк Н. О. Кримінально-правова охорона власності : навч. посіб. / Н. О. Антонюк. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. – 514 с.
10. Книженко О. Актуальні питання відмежування шахрайства від суміжних злочинів [Електронний ресурс] / О. Книженко // Вісник прокуратури. – 2016. – № 3. – С. 81–88. – Режим доступу: <https://www.gp.gov.ua/ua/announcer.html>. – Назва з екрана.
11. Савченко А. В. Кримінальна відповідальність за шахрайство в Україні та за кордоном: порівняльно-правове дослідження : монографія / А. В. Савченко, Ю. Л. Шуляк. – Київ : Інтерсервіс, 2013. – 216 с.
12. Вісник Верховного Суду України [Електронний ресурс] / [редкол.: В. П. Барбара, О. Ф. Волков, В. В. Городовенко та ін.]. – 2009. – № 2 (102). – С. 23. – Режим доступу: [http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/f60f97f190ae072ec22580c90052cff2/\\$FILE/Vi_snyk_02_2009.pdf](http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/f60f97f190ae072ec22580c90052cff2/$FILE/Vi_snyk_02_2009.pdf). – Назва з екрана.
13. Судова практика Верховного Суду України у кримінальних справах за 2008–2009 роки / за ред. П. П. Пилипчука. – Київ : Істина, 2011. – 736 с.

14. Вісник Верховного Суду України [Електронний ресурс] / [редкол.: О. Ф. Волков, Ю. М. Кармазін, С. В. Ківалов]. – 2004. – № 1 (41). – С. 14–15. – Режим доступу: [http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/21d53777bd603b5dc22581d3004abc25/\\$FILE/Visnyk_01_2004.pdf](http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/21d53777bd603b5dc22581d3004abc25/$FILE/Visnyk_01_2004.pdf). – Назва з екрана.

15. Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 17 липня 2018 року. Справа № 511/2191/16-к [Електронний ресурс] // Єдиний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75447915>. – Назва з екрана.

16. Постанова Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 21 січня 2016 року. Справа № 5-365кx15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/FF7EB426638F4BF8C2257F4900415D6B](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/FF7EB426638F4BF8C2257F4900415D6B). – Назва з екрана.

17. Постанова Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 24 жовтня 2013 року. Справа № 5-40кx13 // Рішення Верховного Суду України. – 2014. – Вип. 1 (28). – С. 68–71.

18. Постанова Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 25 червня 2015 року. Справа № 5-96кx15 // Рішення Верховного Суду України. – 2015. – Вип. 2 (31). – С. 72–75.

19. Постанова колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 27 лютого 2018 року. Справа № 541/440/15-к [Електронний ресурс] // Єдиний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72587787>. – Назва з екрана.

20. Постанова Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 14 листопада 2013 року. Справа № 5-30кx13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/677A2DE87A7FDE68C2257C92003A4385](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/677A2DE87A7FDE68C2257C92003A4385). – Назва з екрана.

21. Постанова колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 5 квітня 2018 року. Справа № 658/1658/16-к [Електронний ресурс] // Єдиний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73304838>. – Назва з екрана.

22. Окрема думка судді Касаційного кримінального суду Верховного Суду М. В. Мазура до постанови колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 5 квітня 2018 року [Електронний ресурс] // Єдиний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73369257>. – Назва з екрана.

23. Постанова Судової палати в кримінальних справах Верховного Суду України від 24 листопада 2016 року. Справа № 5-250кx(15)16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/6B4941568A7118C8C225808A0049A5AE](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/6B4941568A7118C8C225808A0049A5AE). – Назва з екрана.

REFERENCES

1. Horokh, O.P. (2017). *Praktyka zastosuvannya Verkhovnym Sudom Ukrainy polozhen Zahalnoi chastyny Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [The practice of applying the provisions of the General Part of the Criminal Code of Ukraine to the Supreme Court of Ukraine]*. A.A. Muzyka (Eds.). Kyiv: TsUL [in Ukrainian].

2. Horokh, O.P. (2017). *Praktyka zastosuvannya Verkhovnym Sudom Ukrainy polozhen Osoblyvoi chastyny Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [The practice of applying the provisions of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine to the Supreme Court of Ukraine]*. A.A. Muzyka (Eds.). Kyiv: TsUL [in Ukrainian].

3. Khavroniuk, M.I. (Ed.). (2017). *Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnogo kodeksu Ukrainy. Zlochyny proty vlasnosti [Scientific and Practical Commentary of the Criminal Code of Ukraine. Offenses against property]*. Kyiv: Dakor [in Ukrainian].
4. Vladimirov, V.A. (1974). *Kvalifikacia pohiscenii lichnogo imuscestva [Qualification of kidnapping of personal property]*. Moscow: Yurid. lit. [in Russian].
5. Boicov, A.I. (2002). *Prestupleniia protiv sobstvennosti [Crimes against property]*. SPb.: Yurid. centr Press. Retrieved from http://adhdportal.com/book_1655.html [in Russian].
6. Lopashenko, N.A. (2005). *Prestupleniia protiv sobstvennosti: teoretiko-prikladnoe issledovanie [Crimes against property: theoretical and applied research]*. Moscow: LeksEkst [in Russian].
7. Yani, P.S. (2010). Ocherk 16. Problemy kvalifikacii hiscenii [Essay 16. Problems of qualification of thefts]. *Ugolovnoe pravo. Aktualnye problemy teorii i praktiki, Criminal law. Actual problems of theory and practice.* (pp. 570-623). V.V. Luneev (Ed.). Moscow: Yurait [in Russian].
8. Malinin, V.B. (Ed.). (2011). *Enciklopediia ugovolnogo prava [Encyclopaedia of Criminal Law]*. (Vols. 1-35). SPb.: izd. prof. Malinina [in Russian].
9. Antoniuk, N.O. (2012). *Kryminalno-pravova okhorona vlasnosti [Criminal protection of property]*. Lviv: LNU im. Ivana Franka [in Ukrainian].
10. Knyzhenko, O. (2016). Aktualni pytannia vidmezhuвання shakhraistva vid sumizhnykh zlochyniv [Topical issues of delimitation of fraud against related offenses]. *Visnyk prokuratury, Bulletin of the Prosecutor's Office*, 3, 81-88. Retrieved from <https://www.gp.gov.ua/ua/announcer.html> [in Ukrainian].
11. Savchenko, A.V., & Shuliak, Yu.L. (2013). *Kryminalna vidpovidalnist za shakhraistvo v Ukraini ta za kordonom: porivnialno-pravove doslidzhennia [Criminal liability for fraud in Ukraine and abroad: comparative legal study]*. Kyiv: Interservis [in Ukrainian].
12. Barbara, V.P., Volkov, O.F., & Horodovenko, V.V. (et al.). (2009). *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy [Bulletin of the Supreme Court of Ukraine]*, 2(102), 23. Retrieved from [http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/f60f97f190ae072ec22580c90052cff2/\\$FILE/Visnyk_02_2009.pdf](http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/f60f97f190ae072ec22580c90052cff2/$FILE/Visnyk_02_2009.pdf) [in Ukrainian].
13. Pylypchuk, P.P. (Ed.). *Sudova praktyka Verkhovnoho Sudu Ukrainy u kryminalnykh spravakh za 2008-2009 roky [Trial practice of the Supreme Court of Ukraine in criminal cases for 2008-2009]*. Kyiv: Istyna [in Ukrainian].
14. Volkov, O.F., Karmazin, Yu.M., & Kivalov, S.V. (et al.). (2004). *Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy [Bulletin of the Supreme Court of Ukraine]*, 1(41), 14-15. Retrieved from [http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/21d53777bd603b5dc22581d3004abc25/\\$FILE/Visnyk_01_2004.pdf](http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/21d53777bd603b5dc22581d3004abc25/$FILE/Visnyk_01_2004.pdf) [in Ukrainian].
15. Postanova kolehii suddiv Pershoi sudovoi palaty Kasatsiinoho kryminalnogo sudu Verkhovnoho Sudu vid 17 lystnia 2018 roku. Sprava No. 511/2191/16-k [Decree of the panel of judges of the First Chamber of the Cassation Court of the Supreme Court of July 17, 2018. Case No. 511/2191/16-k]. Yedynyi reiestr sudovykh rishen, The only register of court decisions. (n.d.). www.reyestr.court.gov.ua. Retrieved from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75447915> [in Ukrainian].
16. Postanova Sudovoi palaty u kryminalnykh spravakh Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 21 sichnia 2016 roku. Sprava No. 5-365ks15 [Resolution of the Chamber of Criminal Cases of the Supreme Court of Ukraine dated January 21, 2016. Case No. 5-365ks15]. (n.d.). www.scourt.gov.ua. Retrieved from [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/FF7EB426638F4BF8C2257F4900415D6B](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/FF7EB426638F4BF8C2257F4900415D6B) [in Ukrainian].

17. Postanova Sudovoi palaty u kryminalnykh spravakh Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 24 zhovtnia 2013 roku. Sprava No. 5-40ks13 [Decision of the Chamber of Criminal Cases of the Supreme Court of Ukraine dated October 24, 2013. Case No. 5-40ks13]. *Rishennya Verkhovnoho Sudu Ukrainy, The decision of the Supreme Court of Ukraine, 1(28), 68-71* [in Ukrainian].

18. Postanova Sudovoi palaty u kryminalnykh spravakh Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 25 chervnia 2015 roku. Sprava No. 5-96ks15 [Resolution of the Chamber of Criminal Cases of the Supreme Court of Ukraine dated June 25, 2015]. Case No. 5-96ks15]. *Rishennya Verkhovnoho Sudu Ukrainy, The decision of the Supreme Court of Ukraine, 2(31), 72-75* [in Ukrainian].

19. Postanova kolehii suddiv Pershoi sudovoi palaty Kasatsiinoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho Sudu vid 27 liutoho 2018 roku. Sprava No. 541/440/15-k [Decree of the panel of judges of the First Judicial Chamber of the Cassation Court of the Supreme Court of February 27, 2018. Case No. 541/440/15-k]. Yedynyi reiestr sudovykh rishen, The only register of court decisions. (n.d.). www.reyestr.court.gov.ua. Retrieved from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72587787> [in Ukrainian].

20. Postanova Sudovoi palaty u kryminalnykh spravakh Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 14 lystopada 2013 roku. Sprava No. 5-30ks13 [Decree of the Chamber of Criminal Cases of the Supreme Court of Ukraine dated November 14, 2013. Case No. 5-30ks13]. (n.d.). www.scourt.gov.ua. Retrieved from [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/677A2DE87A7FDE68C2257C92003A4385](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/677A2DE87A7FDE68C2257C92003A4385) [in Ukrainian].

21. Postanova kolehii suddiv Druhoi sudovoi palaty Kasatsiinoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho Sudu vid 5 kvitnia 2018 roku. Sprava No. 658/1658/16-k [Resolution of the panel of judges of the Second Chamber of the Cassation Court of the Supreme Court of 5 April 2018. Case No. 658/1658/16-k]. Yedynyi reiestr sudovykh rishen, The only register of court decisions. (n.d.). www.reyestr.court.gov.ua. Retrieved from <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73304838> [in Ukrainian].

22. Okrema dumka suddi Kasatsiinoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho Sudu M.V. Mazura do postanovy kolehii suddiv Druhoi sudovoi palaty Kasatsiinoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho Sudu vid 5 kvitnia 2018 roku [A separate opinion of the judge of the Cassation Criminal Court of the Supreme Court M.V. Mazur against the decision of the panel of judges of the Second Chamber of the Cassation Court of the Supreme Court of April 5, 2018]. Yedynyi reiestr sudovykh rishen, The only register of court decisions. (n.d.). www.reyestr.court.gov.ua. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73369257> [in Ukrainian].

23. Postanova Sudovoy palaty v kryminalnykh spravakh Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 24 lystopada 2016 roku. Sprava No. 5-250ks(15)16 [Decree of the Chamber of Criminal Cases of the Supreme Court of Ukraine of November 24, 2016. Case No. 5-250ks(15)16]. (n.d.). www.scourt.gov.ua. Retrieved from [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/6B4941568A7118C8C225808A0049A5AE](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/6B4941568A7118C8C225808A0049A5AE) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 12.04.2018

Dudorov O. – Doctor of Law, Professor, Head of the Research Laboratory on Issues of Prevention, Termination and Investigation of Crimes by the Territorial Bodies of the National Police of Ukraine of the Luhansk State University of Internal Affairs named E. O. Didorenko, Sieverodonetsk, Ukraine; e-mail: o.o.dudorov@gmail.com

In the Search of Unity of Judicial Practice in Fraud Cases

In connection with the judicial reform, the Supreme Court is the body, called to ensure the unity and consistency of judicial practice. At the same time, the body of decisions made by the Supreme Court of Ukraine on issues of unequal application of the same rules of the law on criminal liability in similar legal relations cannot but influence law enforcement as well. By disclosing certain controversial aspects of the criminal law characterization of the crime of «fraud», it is decided on how well the Supreme Court works with the relevant criminal law legacy. With the involvement of the achievements of the doctrine and the materials of the court practice, a number of disputed issues of qualification of the crime prescribed by Article 190 of the Criminal Code of Ukraine are considered: the distinction between fraud against theft, robbery and aggravated robbery, in which the guilty person can commit fraud (abuse of trust); determination of the moment of fraud termination as a crime with material structure; the relation of crimes stipulated by Articles 190, 191 of the Criminal Code of Ukraine; the possibility of committing indirect fraud, etc. Among other things, the position is argued about the expediency of a differentiated criminal-law assessment of actions of a person who uses fraud (abuse of trust) to obtain someone else's property allegedly for temporary use. The problems of interpreting the criminal law provision related to fraud, which, in order to ensure the unity of judicial practice, should be the subject of consideration of the joint chamber of the Cassation criminal court of the Supreme Court or the Grand Chamber of the Supreme Court are specified.

Keywords: fraud; deception; abuse of trust; qualification; crime; unity of judicial practice; Supreme Court.